

**VAGGERYDS
KOMMUN**

Program för uppföljning och insyn av privata utförare

Antagen av kommunfullmäktige 2022-01-31 §7
Ansvarig förvaltning: Kommunledningskontoret
Ansvarig tjänsteman: Kommundirektör

Diariennr. 2021/028

Inledning

Enligt kommunallagen 3 kap, 12 § Kommuner och regioner får, med de begränsningar som framgår av lag, överlämna skötseln av kommunala angelägenheter till privata utförare.

Utdrag ur kommunallagen, 5 kap, 3 § Fullmäktige ska för varje mandatperiod anta ett program med mål och riktlinjer för sådana kommunala angelägenheter som utförs av privata utförare.

I programmet ska det också anges hur fullmäktiges mål och riktlinjer ska följas upp och hur allmänhetens insyn ska tillgodoses.

Inledning

Förändringar i kommunallagen innebär i korthet att kommunen ska: kontrollera och följa upp verksamhet som enligt avtal drivs av en privat utförare, via avtal tillförsäkra information som möjliggör insyn för allmänheten, tillse att kommunala bolag ger allmänheten insyn i verksamhet som de lämnar till privata utförare, fullmäktige ska besluta om ett program för varje mandatperiod med generella mål och riktlinjer när verksamheter drivs av privata utförare, tillgodose en generell informationsskyldighet när enskilda personer kan välja mellan olika utförare.

Definition av privat utförare

Med privat utförare avses, enligt kommunallagen 10 kap, 7 §, en juridisk person eller en enskild individ som har hand om vården av en kommunal angelägenhet. En juridisk person är ett aktiebolag, handelsbolag, ekonomisk eller ideell förening eller stiftelse. Även idéburna organisationer och kooperativa föreningar kan vara privata utförare. Däremot avses inte hel- eller delägda kommunala bolag eller kommunala stiftelser. De aktuella lagbestämmelserna gäller då kommunen är att betrakta som huvudman för en angelägenhet. Kommunen är huvudman för en verksamhet både då verksamheten bedrivs av en upphandlad utförare och då verksamheten bedrivs av utförare i ett valfrihetssystem. Fristående förskolor och skolor är inte privata utförare utan är sina egna huvudmän och omfattas inte.

Kommunal angelägenhet

Sverige är indelat i kommuner och regioner, vilka på demokratin och den kommunala självstyrelsens grund sköter de angelägenheter som anges i kommunallagen (KL 1 kap. 1-2 §). Dessa angelägenheter måste rymmas inom ramen för den kommunala kompetensen för att anses utgöra en kommunal angelägenhet.

Inom den kommunala kompetensen kan olika kompetenser urskiljas dels en allmän kompetens samt en specialreglerad kompetens. Den allmänna kompetensen regleras i 2 kapitlet kommunallagen och huvudregeln för den allmänna kompetensen är så kallade allmänintresset.

Utöver den allmänna kompetensen finns även en specialreglerad kompetens. Den lagstiftning som ingår i den specialreglerade kompetensen anger vissa uppgifter som kommunen har en skyldighet att tillhandahålla, plan och bygglagen och miljöskyddslagen är två exempel på sådana speciallagar.

Utöver den allmänna kompetensen och den specialreglerade kompetensen finns en kategori som innehåller särskilda befogenheter som tillkommer kommunerna enligt ett antal kompetensutvidgande föreskrifter. Dessa föreskrifter är idag sammanförda i en gemensam lag nämligen lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter. Denna lag ger kommunerna ökad befogenhet eller i alla fall möjligheten till ökad befogenhet i förhållande till vad som gäller enligt kommunallagen.

Kommunerna har en stor handlingsfrihet inom den kommunala kompetensen och det har lett till att kommunerna runt om i landet inte alltid är verksamma inom samma områden. På grund av bland annat

kommunens ekonomi, geografiska läge eller politisk styrning, kommer verksamheterna som kommunerna bedriver se olika ut.

Exempel på områden som faller in under den allmänna kompetensen enligt allmänintresset är bland annat gator och parker, miljöfrågor, fritidsverksamhet, kulturliv, trafik, vatten- och avloppsfrågor.

Mål och styrdokument för verksamheten

De mål och styrdokument som styr såväl kommunala som privata utförare inom varje nämnds ansvarsområde är:

- de lagar, förordningar och föreskrifter som gäller för verksamheten,
- de mål och styrdokument som kommunfullmäktige fastställer genom budget och planer,
- de mål och riktlinjer som nämnden fastställer för verksamheten.

Upphandling

Övergripande krav som alltid ska ställas vid upphandling framgår av kommunens upphandlingspolicy och riktlinjer för upphandling. Utöver dessa krav ska en särskild klausul om meddelarfrihet skrivas in i lämpliga upphandlingar.

Överlämnade av kommunal verksamhet

När en kommunal angelägenhet överlämnas till en privat utförare ska kommunen följa upp och kontrollera verksamheten (KL 3 kap, 12 §). Det är varje nämnd som ansvarar för uppföljning och kontroll inom sitt ansvarsområde.

Uppföljningen har två övergripande syften:

- Kontrollera att verksamheten utförs i enlighet med upphandlingsdokument, anbud och avtal.
- Utgöra ett underlag i kommunens förbättringsarbete för att utveckla och förbättra verksamhet och tjänster till medborgarna.

Varje nämnd ansvarar för att uppföljningen regleras i de avtal som tecknas med varje utförare. Detta innebär att upphandlingsdokument och avtal ska innehålla krav på att utföraren medverkar vid uppföljning av verksamheten genom att exempelvis lämna statistik och verksamhetsmått till nämnden. Det kan också vara att delta vid genomförande av ex brukarenkäter som nämnden bestämmer. Krav ska också finnas som beskriver om att utföraren rapporterar nödvändiga uppgifter till nämnden, nationella register eller andra myndigheter samt kring synpunktshantering, där nämnden vid begäran ska få ta del av inkomna synpunkter från medborgare.

Anvisning för uppföljning

Varje nämnd ansvarar för att genomföra adekvat upphandling, uppföljning och insyn inom sina respektive verksamhetsområden. Nämnden ska se till att det finns en organisation för att arbeta med dessa frågor. I upphandlingsdokument och avtal ska det också tydligt formuleras vilken information som den privata utföraren ska lämna till kommunen.

Nämnden ska enligt nämndens reglemente § 9 övervaka att fullmäktiges fastställda eller i författning angivna kvalitetskrav, mål, riktlinjer och program för verksamheten samt ekonomi följs upp. De lagar som är utpekade däri för uppföljning gäller även uppföljning av privata utförare.

Exempel på metoder att följa upp verksamhet:

- Inom ramen för intern kontroll
- Avtalsuppföljning
- Synpunktshantering
- Mätning av brukar- / kundnöjdhet
- Oanmälda besök

Exempel på kontrollpunkter som kan vara relevanta:

- Nämnds- och verksamhetsmål och indikatorer
- Ekonomisk status
- Statistik, brukaruppföljningar och verksamhetsmått
- Rapport över inkomna synpunkter/klagomål från medborgare/brukare.

Informationsskyldighet

Allmänhetens rätt till insyn

I de fall kommunen har lämnat över verksamheten till en privat aktör måste allmänhetens rätt till insyn säkerställas. Det krävs därför att det finns tydliga klausuler om detta i upphandlingsunderlag men även i de avtal som därefter tecknas med de privata utförarna.

Kommunens begäran ska i normalfallet vara skriftlig och informationen från utföraren ska, om inte annat avtalats, lämnas i skriftlig form. Informationen ska ha koppling till upphandlingen och den verksamhet som upphandlas och inte ställa högre krav än vad som är rimligt. Den information som lämnas till kommunen ska inte anses utgöra företagshemligheter enligt lag (1990:409) om skydd för företagshemligheter.

Det är kommunen som ska tillhandahålla informationen till allmänheten inte den privata utföraren. Nämnden avgör hur informationen redovisas för allmänheten. Vad informationen ska innehålla och hur omfattande den ska vara beror på verksamhetens art.

Informationsskyldighet till enskilda i övrigt

När medborgare kan välja mellan olika utförare av en nämnds tjänster ska nämnden lämna information om samtliga utförare om inte annat framgår av lag eller annan författning. Sådan information ska vara saklig, relevant, jämförbar, lättförståelig och lättillgänglig.

Att informationen ska vara *saklig* innebär att informationen ska vara konkurrensneutral, det vill säga att den inte ska vara till fördel för någon eller några utförare.

Informationen ska också vara *relevant och jämförbar*, vilket kan innebära till exempel att den enskilde får information om vilka tjänster utförarna tillhandahåller, information om personalen och dess kompetens. Även information om utförarnas verksamhetsmål och speciella inriktningar, personalkontinuitet samt resultat av brukarundersökningar kan ingå.

Att informationen ska vara *lättförståelig* innebär att informationen ska utformas utifrån de behov som den enskilde har. Det kan således behövas både skriftlig och muntlig information, information på andra språk och information anpassad till olika former av funktionsnedsättning.

Att informationen ska vara *lättillgänglig* innebär bland annat att information ska finnas tillgänglig på ett lätt och enkelt sätt på bland annat på kommunens webbplatser.

Information ska lämnas i de fall nämnden har upphandlat en tjänst enligt LOU och den enskilde kan välja mellan den upphandlade tjänsten eller att få tjänsten utförd i kommunens egen regi. Kravet på information gäller

också när den enskilde har möjlighet att välja enbart mellan olika kommunala tjänster. I situationer då valet står mellan olika exempelvis kommunala äldreboenden avses med ”utförare” de olika kommunala enheterna.*

Rapportering

Nämnderna (även kommunstyrelsen som ansvarig för egen verksamhet) ska varje år besluta om en plan för uppföljning och kontroll av privata utförare. Som grund för planen ska en risk och väsentlighetsanalys över samtliga avtal med privata utförare finnas.

I uppföljningen ska det kontrolleras:

- om verksamheten utförs i enlighet med avtal, uppdragsbeskrivningar och överenskommelser.
- att verksamheten utförs i enlighet med de kommunala mål och riktlinjer samt övriga lagar och regler som finns för verksamheten.

I planen, vilken ska beslutas i respektive nämnd årligen, ska följande finnas med

- vilka avtal som ska följas upp
- vad som ska följas upp och kontrolleras
- vem som ansvarar för uppföljning/kontroll

Omfattningen på kontrollen och uppföljningen ska bero på hur angelägen verksamheten är ur ett allmänintresse. I bedömningen av allmänintresset ska typ och storlek av verksamheten eller tjänsten avgöra nivån på kommunens krav på kontroll och insyn. Högre krav på kontroll och insyn måste ställas på den typ av verksamhet och tjänst som invånarna är beroende av och-/eller får stora tillskott av skattemedel

Rapportering ska ske i samband med förvaltningsberättelsen som en del av årsredovisning till nämnd samt till kommunstyrelsen för samlad uppföljning. Delrapportering kan även ske vid behov under andra tidpunkter på året. I samband med återrapportering är det viktigt att nämnden beslutar om eventuella åtgärder med anledning av utförd kontroll.

Allvarliga risker eller avvikelser ska även föras in i nämndens ordinarie planering och uppföljning av intern kontroll.

Kommunstyrelsen ska med utgångspunkt från nämndernas uppföljningsrapporter sammanställa en övergripande rapport över genomförda kontroller/uppföljningar. Denna ska årligen delges till kommunfullmäktige i samband med fastställande av kommunens årsredovisning.

* Prop. 2016/2017:171 s. 398

Organisation och ansvar

Kommunstyrelsens och nämndernas ansvar

Kommunstyrelsen har ett särskilt ansvar för att leda, samordna och ha uppsikt över verksamheten i nämnder och kommunala bolag.

Det är varje nämnds ansvar att säkerställa att all verksamhet bedrivs i enlighet med lagar och föreskrifter. Relevanta mål och riktlinjer som är antagna i kommunen ska framgå i de upphandlingsdokument som utgör underlag för upphandlingen samt i de avtal som tecknas med den privata utföraren. I nämnders ansvar ingår att följa upp och kontrollera verksamheten.

Planens ekonomiska konsekvenser

Arbetet ska i så stor utsträckning som möjligt ske inom det ordinarie uppföljningsarbetet. Innehållet i programmet påverkar endast upphandlingsdokument och avtal i kommande upphandlingar.

Ansvar

Ansvarig politisk instans för planen är kommunfullmäktige. Ansvarig på tjänstemannanivå för styrdokumentet är kommundirektör.

Referenser

Upphandlingspolicy

Övergripande mål för alternativa driftformer

Lagen om offentlig upphandling (LOU)

Lagen om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster (LUF)

Lagen om valfrihetssystem (LOV)

Personuppgiftslagen (PUL)

Offentlighets- och sekretesslagen (OSL)

Lagen om skydd för företagshemligheter

Definition av privat utförare: se kommunallagen 3 kap. 18 c §

Uppföljning och revidering av program

Första uppföljning av detta program sker våren 2023.

Fullmäktige ska besluta om programmets innehåll varje mandatperiod.